УДК 371.134:796.015

https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-5(57)-1326-1339

Гращенкова Жанна Вікторівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри олімпійського і професійного спорту, Харківська державна академія фізичної культури, м. Харків, https://orcid.org/0000-0002-9372-9890

Окопний Андрій Михайлович кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри спортивних та рекреаційних ігор, Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів, https://orcid.org/0000-0001-5277-7952

Рихаль Володимир Ігорович кандидат наук з фізичного виховання і спорту, старший викладач кафедри теорії та методики фізичної культури, Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів, https://orcid.org/0000-0003-2745-1496

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ З ВИДУ СПОРТУ

Анотація. Розглянуто методи педагогічної діагностики критеріїв і рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів з виду спорту. Урахування вимог представлених в освітніх і професійних стандартах та результатів опитування незалежних експертів дозволило виокремити критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутнього тренера з виду спорту. *Когнітивний критерій* характеризує системність знань, володіння системою понять у галузі фізичної культури та спорту та можливість їх застосування для розв'язання професійних завдань. Показником *когнітивного критерію* є рівень знань з теорії та методики фізичного виховання, загальної теорії підготовки спортсменів, педагогіки і психології фізичної культури та спорту, теорії та методики обраного виду спорту.

Особистісно-комунікативний критерій передбачає сформованість педагогічних здібностей, професійно важливих якостей та певних особливостей професійної мотивації. Показниками *особистісно-комунікативного критерію* постає сформованість професійно важливих якостей (моральних, комунікативних, емоційно-вольових, індивідуально-типологічних, особистісно-характерологічних і рефлексивних); професійно-педагогічних здібностей; професійної мотивації.

Діяльнісно-операційний критерій характеризує наявність вмінь і навичок майбутнього тренера з виду спорту щодо професійної діяльності. Діяльнісно-операційний критерій визначає рівень сформованості вмінь і навичок професійної діяльності (аналітичні, прогностичні, проективні, рефлексивні,

організаторсько-комунікативні, предметно-практичні), рівень фізичної та технічної підготовленості. Відповідно до виділених критеріїв схарактеризовано рівні сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів: високий, середній, низький. Рівні сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів з виду спорту в процесі фахової підготовки доцільно визначати не тільки за допомогою комплексних контрольних заходів, що передбачені робочими програмами циклу навчальних дисциплін професійної та практичної підготовки та навчальним планом ЗВО, а і використовувати кваліметричні анкети-вимірювальники.

Ключові слова: критерії та рівні сформованості професійної компетентності, освітній стандарт, професійний стандарт, тренер з виду спорту.

Grashchenkova Zhanna Viktorivna PhD (Pedagogy), Associate Professor, Associate Professor at the Department of Olympic and Professional sports, Kharkiv State Academy of Physical Culture, Kharkiv, https://orcid.org/0000-0002-9372-9890

Okopnyi Andrii Mykhailovych PhD (Physical Education and Sports), Associate Professor, Associate Professor at the Department of Sports and Recreational Games, Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture, Lviv, https://orcid.org/0000-0001-5277-7952

Rykhal Volodymyr Ihorovych PhD (Physical Culture and Sports), Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Physical Culture, Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture, Lviv, https://orcid.org/0000-0003-2745-1496

PEDAGOGICAL DIAGNOSTICS OF THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE SPORT COACHES

Abstract. This article examines methods for the pedagogical assessment of the criteria and levels of professional competence development in future sports coaches. Considering the requirements of professional and educational standards and the results of a survey of independent experts, the criteria, indicators, and levels of professional competence development in future sports coaches were identified. The cognitive criterion characterizes the systematic nature of knowledge, mastery of a system of concepts in the field of physical education and sports, and the ability to apply them to solve professional problems.

The cognitive criterion is measured by the level of knowledge of the theory and methodology of physical education, the general theory of athlete training, the pedagogy and psychology of physical education and sports, and the theory and methodology of the chosen sport.

The personal-communicative criterion presupposes the development of pedagogical abilities, professionally important qualities, and certain features of

professional motivation. The indicators of the personal-communicative criterion are the development of professionally important qualities (moral, communicative, emotional-volitional, individual-typological, personal-characterological, and reflexive); professional-pedagogical abilities; and professional motivation.

The activity-operational criterion characterizes the skills and abilities of a future coach in a sport, according to their professional activity. The activity-operational criterion determines the level of development of skills and abilities related to professional activity (analytical, predictive, projective, reflective, organizational, communicative, subject-oriented and practical), as well as the level of physical and technical preparedness. According to the identified criteria, the levels of professional competence of future coaches are characterized as high, medium, and low.

Keywords: criteria and levels of professional competence, educational standard, professional standard, sports coach.

Постановка проблеми. Узагальнений зміст професійно-педагогічної діяльності тренера з виду спорту представлено в стандартах вищої освіти та професійному стандарті «Тренер з виду спорту» (2025) [5; 8; 9].

Для сучасної освітньої системи особливої актуальності набуває питання про визначення науково-обґрунтованих критеріїв оцінки рівня сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів, що є достатньо складним, оскільки кількісно складно вимірюється [6]. Особливості розвитку сучасного суспільства, соціально-економічні зміни ставлять перед освітньою системою завдання вдосконалення методів педагогічної діагностики професійної компетентності майбутніх фахівців. Стратегія розвитку сучасної фахової освіти визначає потребу в розробці кваліативних методів діагностування рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів з виду спорту [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел, присвячених проблемі психолого-педагогічних особливостей формування професійної компетентності майбутніх тренерів з виду спорту, засвідчує різноспрямованість наукових підходів до її вивчення. Дослідники приділяють значну увагу питанням професійної підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту в закладах педагогічної освіти, розглядаючи цей процес як важливу умову становлення компетентного й всебічно розвиненого тренера (А. Конох, А. Сватьєв, Л. Сущенко, Н. Белікова, Є. Павлюк, Б. Шиян та інші) [4, с. 48].

Аналіз праць українських вчених (Ж. Богдан, Н. Середа, Т. Солодовник; Г. Грибан; О. Лахтадир, О. Поляничка, А. Єретик, В. Коротя, Т. Севгіря; О. Шукатка, А. Конох, Ю. Мосейчук, Л. Борисевич та ін.) свідчить про те, що у сучасному навчально-виховному процесі відсутня єдина думка про те, якою повинна бути модель формування професійної компетентності майбутніх тренерів з виду спорту, скільки рівнів вона може містити і використання яких кваліметричних методик оцінювання рівня сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців забезпечуватиме достатню ефективність контролю та сприятиме адекватному моніторингу професійної підготовки [1; 3; 7; 10].

Мета статті – визначити методи педагогічної діагностики критеріїв та рівня сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів з виду спорту.

Виклад основного матеріалу. Проведений педагогічний аналіз наукової літератури з питань педагогічної діагностики сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців свідчить про те, що дотепер відсутні чітко визначені валідні методики, які можна зорієнтувати на безпосереднє вивчення рівня сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів з виду спорту.

У чинних методиках перевірки якості цілісного освітнього процесу у частині, що спрямована на формування професійної компетентності майбутніх фахівців, не представлені чіткі критерії його оцінювання, не визначені можливості об'єктивного аналізу його результатів.

Критерієм, вважається ознака, на підставі якої проводиться оцінка, визначення або класифікація будь-якого явища, процесу, діяльності. Без формулювання критеріїв робота з формування професійної компетентності майбутніх тренерів з виду спорту на початковому етапі виявляється невизначеною: невідомо, за якими ознаками можна проводити аналіз, оцінювати вибір найкращого варіанту формування професійної компетентності майбутніх тренерів з обраного виду спорту [2].

Необхідно зазначити, що проведене нами опитування (80 незалежних експертів (викладачі, студенти)) підтвердило, що найбільш вагомими критеріями і показниками сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів вони вважають наступні: рівень теоретичної підготовки студентів – 60,5% опитуваних; розвинені практичні навички професійної діяльності – 75,4% опитуваних; активно-позитивне емоційне ставлення студентів до професійної діяльності – 61,5% опитуваних; сформованість педагогічних здібностей і професійно важливих якостей – 60,7% опитуваних.

Проведений аналіз професійного стандарту «Тренер з виду спорту» та освітніх стандартів спеціальності 017 Фізична культура і спорт першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти, надав можливість виділити в структурі професійної компетентності майбутнього тренера з виду спорту такі компоненти: професійно-когнітивний (загальнопрофесійні, загальнопедагогічні та загальнопсихологічні компетенції); професійно-діяльнісний (фізкультурно-спортивні та спеціальні компетенції); професійно-особистісний (особистісна (загальні та спеціальні здібності, професійно важливі якості), мотиваційна та комунікативна компетенції), кожному з яких відповідають певні компетенції.

Аналіз актуальних освітньо-професійних програм профільних ЗВО, де здійснюється фахова підготовка майбутніх тренерів з виду спорту, а саме: Харківської державної академії фізичної культури, Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, а також урахування вимог освітнього і професійного стандартів та результатів опитування неза-

лежних експертів дозволило нам виділити наступні критерії та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів з виду спорту (див. табл.1).

Таблиця 1

Критерії, показники та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів з виду спорту

№ з/п	Назва та зміст критерію	Показники	Рівні
1	Когнітивний критерій виявляється у системності знань, здатності до тематичного узагальнення інформації, її аналізу, відтворення системи понять відповідної галузі науки для вирішення конкретних професійних завдань (навчально-теоретичних, навчально-практичних).	Показники когнітивного критерію виявляються у певному рівні знань у галузі: - дидактики; - загальної та спортивної психології; - теорії й методики фізичного виховання, - загальної теорії підготовки спортсменів; - педагогіки і психології фізичної культури і спорту; - теорії та методики обраного виду спорту	- високий рівень виявляється у володінні знаннями та уміннями (з дидактики, загальної та педагогічної психології, теорії й методики фізичного виховання, загальної теорії підготовки спортсменів, педагогіки і психології фізичної культури і спорту, теорії та методики обраного виду спорту), здатності самостійно застосовувати їх у професійній діяльності; - середній рівень виявляється у фрагментарному рівні знань у галузі дидактики, загальної та педагогічної психології, теорії й методики фізичного виховання, загальної теорії підготовки спортсменів, педагогіки і психології фізичної культури і спорту, теорії та методики обраного виду спорту; - низький рівень виявляється у недостатньому рівні знань з питань дидактики, загальної та педагогічної психології, теорії й методики фізичного виховання, загальної теорії підготовки спортсменів, педагогіки і психології фізичної культури і спорту, теорії та методики обраного виду спорту).

№ з/п	Назва та зміст критерію	Показники	Рівні
2	Особистісно-комунікативний критерій містить педагогічні здібності, професійно важливі якості, особливості професійної мотивації.	Показники особистісно-комунікативного критерію виявляються у певному рівні розвитку: професійно важливих якостей: моральних комунікативних, когнітивних, емоційно-вольових, індивідуально-типологічних, особистісно-характерологічних та рефлексивних; - професійно-педагогічних здібностей: дидактичних, академічних, перцептивних, мовних, організаторських, авторитарних, комунікативних, прогностичних, когнітивних, рефлексивних, професійної мотивації.	- високий рівень спостережено у сформованості професійно важливих якостей, професійно-педагогічних здібностей, професійної мотивації; - середній рівень спостереженно у частковому рівні розвитку професійно важливих якостей, професійно-педагогічних здібностей, недостатньо стійкій професійній мотивації; - низький рівень характеризує у низький рівень розвитку професійно важливих якостей та недостатній розвиток професійно-педагогічних здібностей та професійної мотивації.
3	Діяльнісно-операційний критерій – передбачає сформованість у студентів як майбутніх тренерів умінь і навичок професійної діяльності, певного рівня фізичної і техніко-технічної підготовленості.	Показники діяльнісно-операційного критерію виявлено у реалізації функцій на певному рівні розвитку умінь і навичок професійної діяльності: - аналітичних; - прогностичних; - проективних; - рефлексивних; - організаторсько-комунікативних; - предметно-практичних; та рівні власної фізичної та техніко-тактичної підготовленості тощо.	- високий рівень виявлено у сформованості умінь і навичок професійної діяльності (аналітичні, прогностичні, проективні, організаторсько-комунікативні, предметно-практичні) та фізичної і техніко-тактичної підготовленості. - середній рівень виявлено у частковому розвитку умінь і навичок професійної діяльності (аналітичних, прогностичних, проективних, організаторсько-комунікативних,

№ з/п	Назва та зміст критерію	Показники	Рівні
			предметно-практичних) та фізичної та техніко-тактичної підготовленості. - низький рівень виявлено у низькому рівні розвитку умінь і навичок професійної діяльності (аналітичних, прогностичних, проективних, організаторсько-комунікативних, предметно-практичних) та фізичної та техніко-тактичної підготовленості.

Когнітивний критерій виявляється в системності знань, здатності до тематичного узагальнення інформації, її аналізу, відтворення системи понять відповідної галузі науки для вирішення конкретних професійних завдань (навчально-теоретичних, навчально-практичних); передбачає інтегрованість знань, здатність відтворювати, узагальнювати і застосовувати отримані при вивчені різних навчальних предметів знання і уміння для розв’язання конкретних професійних завдань (навчально-теоретичних, навчально-практичних) та усвідомлення і практичної орієнтованості знань, розуміння сфери застосування інформації, здатності накопичувати і виокремлювати знання, необхідні для рішення конкретних професійних завдань (навчально-теоретичних, навчально-практичних).

Показники когнітивного критерію виявляються у певному рівні знань у галузі: дидактики (знання принципів і закономірностей навчання, основних засобів, методів і форм організації навчання, уміння співвідносити дидактичні цілі із засобами і методами навчання, знання основних педагогічних підходів, методик і технологій навчання, уміння реалізувати їх в педагогічній діяльності); загальної і педагогічної психології (знання закономірностей розвитку особистості, уміння обирати методи психологічного впливу на учнів, адекватні характеру педагогічної ситуації, знання в психології розвитку, фізіології, знання і уміння з мотивації навчальної діяльності, саморозвитку учнів, знання психології спілкування); теорії й методики фізичного виховання, загальної теорії підготовки спортсменів, педагогіки і психології фізичної культури і спорту

(володіння понятійним апаратом фізичної культури і спорту, уміння застосовувати обрані пізнавальні підходи і методи до вивчення предмету, знання провідних напрямів сучасної фізкультурно-спортивної діяльності, здатність виявляти їх взаємозв'язки, визначати необхідні для їх ефективного здійснення знання і уміння; усвідомлення загальних цілей і завдань професійної діяльності тренера з виду спорту, специфічних засобів і методів їх рішення, цілей і завдань, способів професійного саморозвитку, знання медико-біологічних основ спортивної діяльності, володіння основами фізичної реабілітації та надання першої медичної допомоги тощо); теорії та методики обраного виду спорту (володіння знаннями про систему наукових знань про структуру, зміст та закономірності спортивного тренування на різних етапах багаторічної підготовки в обраному виді спорту, спрямовану на досягнення високих результатів).

Особистісно-комунікативний критерій зорієнтований на педагогічні здібності (дидактичні, академічні, перцептивні, організаційні, комуникативні, прогностичні, рефлексивні, предметно-практичні тощо), професійно важливі якості (моральні, комунікативні, когнітивні, емоційно-вольові, індивідуально-типологічні, особистісно-характерологічні), особливості професійної мотивації (наявність цілей, прагнень, установок, інтересу, мотивів професійної діяльності тренера, активно-позитивне емоційне ставлення до професійної діяльності тренера).

Показники особистісно-комунікативного критерію спостерігаються на певному рівні розвитку:

– професійно важливих якостей: моральних (віра в сили і можливості дітей, увічливість, тактовність, відкритість, правдивість, делікатність, порядність, справедливість, чесність, уважність); комунікативних (емпатія, знання, уміння, навички і способи здійснення спілкування і взаємодії з вихованцями, уміння встановлювати психологічний контакт, долати бар'єри спілкування, толерантність, адекватність іміджу, вербальна активність, володіння технікою педагогічного спілкування); когнитивних (осмисленість сприйняття, обсяг та оперативність пам'яті, гнучкість, аналітичність, креативність мислення, розвинена уява, стійкість уваги, спостережливість, культура мовлення); емоційно-вольових (готовність до прийняття рішень, емоційна стійкість, позитивна спрямованість на педагогічну діяльність, упевненість в собі, самовладання, сміливість, терплячість, вимогливість, саморегуляція, самоконтроль, стресостійкість); індивідуально-типологічних (сила, витривалість, активність, стійкість); особистісно-характерологічних та рефлексивних (наполеглевість, дисциплінованість, відповідальність, цілеспрямованість, скромність, самостійність, самокритичність, адекватна самооцінка, почуття власної гідності та честі, здатність до самовиховання до самовдосконалення);

– професійно-педагогічних здібностей: дидактичних (здібності передавати учням навчальний матеріал зрозуміло для дітей, зацікавлювати предметом, стимулювати у учнів активну самостійну позицію); академічних (здібності

до фізкультурно-спортивної діяльності); перцептивних (здатність розуміти внутрішній світ вихованця, психологічна спостережливість, пов'язана з тонким розумінням особистості учня і його тимчасових психічних станів); мовних (здатність ясно висловлювати свої думки, відчуття мови, а також використання міміки і пантоміміки); організаторських (це, по-перше, здатність організувати учнівський колектив, згуртувати його, спрямувати на вирішення важливих завдань і, по-друге, здатність правильно організувати свою власну роботу); авторитарних (здатність безпосереднього емоційно-вольового впливу на учнів і уміння на цьому грунті створювати власний авторитет); комунікативних (здатність до спілкування з дітьми, уміння знайти правильний підхід до учнів, встановити з ними доцільні з педагогічної точки зору взаємини, наявність педагогічного такту); прогностичних (спеціальна здатність, що спрямована на передбачання наслідків своїх дій, на виховне прогнозування особистості дитини в майбутньому, в умінні передбачити розвиток певних здібностей і якостей вихованця); когнітивних (осмисленість сприйняття, обсяг та оперативність пам'яті, гнучкість, аналітичність, креативність мислення, розвинена уява, спостережливість, здатність до перемикання уваги одночасно між декількома видами діяльності); рефлексивних (здатність здійснювати аналіз власної діяльності, здатність до самонавчання, самовиховання та самовдосконалення);

– професійної мотивації (наявність цілей, прагнень, установок, інтересу, мотивів професійної діяльності), яка передбачає зовнішні щодо спортивної діяльності мотиви, внутрішні мотиви (інтерес до виду спорту та любов до дітей), внутрішні (результативні та процесуальні) мотиви і мотиви особистісної самореалізації (безпосереднє прагнення реалізувати себе в професійній діяльності), рівень активності й зацікавленості при вирішенні навчально-теоретичних, навчально-практичних, професійних завдань.

Діяльнісно-операційний критерій передбачає сформованість у студентів як майбутніх тренерів з виду спорту умінь і навичок професійної діяльності, певного рівня фізичної й техніко-тактичної підготовленості. Він визначається кількістю та швидкістю успішно виконаних професійних завдань, оригінальністю та самостійністю професійних завдань (навчально-теоретичних, навчально-практичних).

Показники діяльнісно-операційного критерію характеризуються певним рівнем розвитку умінь і навичок професійної діяльності:

– аналітичних (уміння аналізувати педагогічні явища спостережені протягом тренувань із плавання, тобто розподіляти їх на складові елементи (умови, причини, мотиви, стимули, засоби, форми виявлення тощо); осмислювати роль кожного елемента у структурі цілого і у взаємодії з іншими; знаходити в педагогічній теорії положення, висновки, закономірності, що відповідають логіці певного явища; правильно діагностувати педагогічне явище; формулювати стрижневе педагогічне завдання (проблему); знаходити способи його оптимального вирішення);

– прогностичних (уміння скеровувати педагогічний процес під час тренування, прогнозувати педагогічні цілі та завдання, відбирати способи досягнення цілей, завдань; передбачати результат, можливі відхилення й небажані явища для його досягнення; уміння визначати етапи педагогічного процесу під час проведення тренування та ін.);

– проективних (забезпечувати конкретизацію цілей навчання та виховання під час тренування і поетапну їх реалізацію, визначати відповідно до цілей і змісту освіти та виховання конкретні педагогічні завдання; планувати зміст і види діяльності учасників педагогічного процесу з урахуванням їх потреб та інтересів, можливостей матеріальної бази, власного досвіду і особистісно-ділових якостей; створювати систему стимулювання активності учнів тощо);

– рефлексивних (уміння здійснювати контрольно-оцінну діяльність, спрямовану на себе, на осмислення й аналіз власних дій, визначати причини успіхів і поразок, помилок і труднощів у процесі реалізації поставлених завдань навчання і виховання під час тренувань);

– організаторсько-комунікативних (уміння привертати увагу учнів і розвиток у них стійких інтересів до навчання, занять спортом, формування у учнів відповідної мотивації до занять спортом, активного, самостійного і творчого ставлення до занять з обраного виду спорту; уміння і навички роботи з методичними матеріалами, якісно викладати навчальний матеріал, із урахуванням специфіки предмета, рівня підготовленості учнів, їх життєвого досвіду і віку; вільно маніпулювати прийомами навчання спортивної техніки, тактики, вдосконалення техніки (із використанням тренажерів, допоміжних засобів), прийомами виправлення помилок з техніки рухів, коригувати програму тренувальних упливів (засобів, методів, режимів виконання вправ тощо), спираючись на закономірності управління оптимальною динамікою розвитку фізичних якостей, функціональних можливостей і становлення спортивної майстерності вихованців, уміння судити змагання, подавати стартові команди, працювати з сучасними електронними приладами, інтерактивними системами, проводити заняття з дітьми різних вікових груп, логічно правильно скерувати процес передання навчальної інформації, використовуючи різні методи інтерактивного навчання, оперативно змінювати (у випадку необхідності) логіку і спосіб подання матеріалу; володіння уміннями і навичками педагогічного спілкування;

– предметно-практичних (уміння аналізувати педагогічні ситуації, визначати причини їх виникнення і способи рішення; уміння керувати педагогічними процесами (вихованням і самовихованням, навчанням і самонавчанням, розвитком і саморозвитком); навички використання в педагогічній діяльності сучасних методів фізичного виховання/спортивного тренування; уміння оцінювати фізичні здібності й функціональний стан учнів, адекватно обирати засоби і методи рухової діяльності для корекції стану спортсменів із урахуванням їх індивідуальних особливостей; уміння реалізовувати систему відбору й спортивної орієнтації в обраному виді спорту з використанням

сучасних методик із визначення антропометричних, фізичних і психологічних параметрів індивіда; уміння формулювати цілі та завдання власної професійної діяльності на найближчі роки із урахуванням мети і завдань багаторічної підготовки спортсменів; уміння конкретизувати етапи багаторічної підготовки, мету і основні завдання етапів з урахуванням індивідуальних можливостей учнів, темпів їх біологічного розвитку, конкретних умов роботи з ними; уміння прогнозувати динаміку показників росту, фізичного розвитку, спортивної підготовленості на різних етапах багаторічної підготовки спортсменів; уміння самостійно проводити тренувальні заняття з виду спорту як в дитячо-юнацькому спорті, так і зі спортсменами вищих розрядів; володіння актуальними для обраного виду спорту технологіями педагогічного контролю і корекції, засобами і методами управління станом спортсмена; уміння продемонструвати і пояснити виконання спортивних управ (в цілому, за окремими елементами); варіювання прийомами навчання техніці, її удосконалення (використання тренажерів, допоміжних засобів); володіння теорією та методикою обраного виду спорту; надання долікарської допомоги; володіння різними методами розвитку фізичних якостей, навчання техниці змагальної вправи, та прийомами тестування функціонального стану спортсмена (поточного, оперативного, етапного контролю) та рівня його підготовленості; регулювання навантаження та інші.

Використання вищенаведеної сукупності показників сприятиме комплексному оцінюванню рівня сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів у всьому її змістовному різноманітті, як в кількісному, так і в якісному аспектах.

Відповідно до зазначених критеріїв було виділено наступні рівні, що характеризують ступінь сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів з обраного виду спорту: високий, середній, низький.

На підставі аналізу низки робіт, присвячених проблемам діагностики структури знань і умінь студентів, їх властивостей і особистісних якостей пропонуємо як основний інструментарій діагностики рівня сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів з виду спорту використовувати кваліметричні анкетиви-вимірювальники. Запропонована технологія діагностики рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів буде передбачати процедури валідизації анкети і визначення її надійності як контрольного вимірювального інструменту.

Виявлення рівня сформованості професійної компетентності майбутніх тренерів з виду спорту має проводитися за наступними етапами (усі етапи підпорядковано одній меті відповідно взаємозвязано і взаємообумовлено).

1. Розробка й апробація діагностичного інструментарію.

2. Заповнення студентами анкети оцінювання рівня сформованості професійно важливих якостей майбутніх тренерів з обраного виду спорту, яка спрямована на визначення рівня сформованості професійно важливих якостей та особливостей мотиваційної сфери здобувачів освіти.

3. Заповнення викладачами анкети експертної оцінки рівня сформованості професійно важливих якостей майбутніх тренерів з виду спорту.

4. Заповнення студентами анкети оцінки рівня сформованості професійно-педагогічних знань і умінь майбутніх тренерів.

5. Заповнення викладачами анкети експертної оцінки професійно-педагогічних здібностей майбутніх тренерів.

6. Тестування студентів за методикою «Педагогічні ситуації», виявляє рівні сформованості педагогічних здібностей.

7. Тестування студентів за методикою самооцінки майбутніми тренерами професійного самовиховання і самовдосконалення.

8. Тестування студентів за методикою індивідуальний стиль педагогічної діяльності майбутніх тренерів.

9. Проведення діагностичного інтерв'ю з кожним студентом.

10. Математичне опрацьовування результатів дослідження.

Формування професійної компетентності тренера з виду спорту є складним і багатогранним процесом, що поєднує психолого-педагогічні, методичні та комунікативні аспекти. Від рівня його професійної компетентності залежить ефективність навчально-тренувального процесу, виховної роботи, рівень міжособистісних взаємовідношень з вихованцями, а також результативність діяльності спортивної школи.

Основними рівнями професійної компетентності суб'єкта діяльності є результат навчання, професійна підготовленість, професійний досвід і професіоналізм. Студент або випускник ЗВО не може вважатися фахівцем, який досяг високого рівня професійної майстерності. Проте він повинен мати засоби, які дозволили б йому удосконалюватися професійно. Інакше кажучи, у навчальному закладі можливо і необхідно сформувати ті елементи цієї системи, які надалі сприятимуть переходу на вищі рівні професійної компетентності.

Висновок. Аналіз теоретичних і нормативно-правових засад підготовки майбутніх тренерів з виду спорту засвідчує, що формування їхньої професійної компетентності повинно здійснюватися на основі інтеграції вимог професійного стандарту та стандартів вищої освіти.

Професорсько-викладацький склад закладів вищої освіти, що реалізують підготовку здобувачів за спеціальністю А7 Фізична культура і спорт мають зосереджувати увагу на визначенні і впровадженні інформативних методів діагностики рівня сформованості професійної компетентності в процесі фахової підготовки майбутніх тренерів з виду спорту.

Література:

1.Богдан Ж., Середа Н., Солодовник Т. Формування комунікативної компетентності студентів закладів вищої освіти: монографія. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. 262 с. https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/46292 (дата звернення: 15.04.2026).

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов.ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1720 с. https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989

3.Грибан Г.П. Професійно-комунікативна компетентність як одна з вимог формування особистості сучасного тренера. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2023. Вип. 3К (162). С. 109–113. https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).22.

4. Гращенкова Ж., Шутєєв В., Ленська О. Зміст професійної компетентності майбутніх магістрів з фізичної культури. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. праць. Запоріжжя: Вид-во Класичного приватного університету. 2020. Вип. 6. С. 48-49. DOI:https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021. 12(144).10

5. ДК 003:2010. Класифікатор професій. [Чинний від 2025-09-25]. Київ, 2025. 51 с. (Професійний стандарт «Тренер з виду спорту»). https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/824-trener_z_vidu_sportu.pdf (дата звернення: 06.04.2026).

6. Державна освітня політика в сфері фізичної культури та спорту: монографія / За загальною редакцією Д.О. Грицишена. Житомир: Видавничий дім «Бук-друк», 2025. 300 с. https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8990/82_2025.pdf (дата звернення: 06.04.2026).

7. Лахтадир, О. В., Поляничко, О., Єретик, А., Коротя, В., & Совгіря, Т. (2021). Рівні сформованості комунікативної компетентності майбутнього фахівця фізичної культури і спорту. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15*, (5(136), 62-67. https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5(135).14

8. Стандарт другого (магістерського) рівня вищої освіти ступеня «магістр» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 017 Фізична культура і спорт (затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 11 травня 2021 року, № 516.)https://unisport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/017_fizychna_kultura_i_sport_doktor_filosofiyi.pdf (дата звернення: 06.04.2026).

9.Стандарт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ступеня «бакалавр» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 017 Фізична культура і спорт (затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24 квітня 2019року, №567.) https://unisport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/017_fizychna_kultura_i_sport_doktor_filosofiyi.pdf (дата звернення: 06.04.2026).

10. Шукатка О., Конох А., Мосейчук Ю., Борисевич Л. До проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури у закладах вищої освіти. Освіта. Інноватика. Практика, 2025. Том 13, № 5. С. 100-105. https://doi.org/ 10.31110/2616-650Xvol13i5-015.

References:

1.Bohdan Zh., Sereda N., Solodovnyk T. (2020). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv zakladiv vyshchoi osvity [Formation of communicative competence of students of higher education institutions]: monohrafiia. Kharkiv: Drukarnia Madryd, 262. https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/46292 (data zvernennia: 15.04.2026) [in Ukrainian].

2. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy: 250000 [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. V. T. Busel (Ed.). Kyiv; Irpin: Perun, 2005.1720 s. https://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989 (data zvernennia: 25.04.2026) [in Ukrainian].

3. Hryban H. P. (2023). Profesiino-komunikatyvna kompetentnist yak odna z vymoh formuvannia osobystosti suchasnoho trenera [Professional and communicative competence as one of the requirements for the formation of the personality of a modern coach]. *Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova,* 3K(162), 109-113. https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).22 [in Ukrainian].

4. Hrashchenkova Zh., Shutieiev V., Lenska O. (2020). Zmist profesiinoi kompetentnosti maibutnikh mahistriv z fizychnoi kultury [Content of professional competence of future masters in physical culture]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh* : zb. nauk. prats. Zaporizhzhia: Vyd-vo Klasychnoho pryvatnoho universytetu. Vyp. 6. S. 36–39.DOI:https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.12(144).10 [in Ukrainian].

5. DK 003:2010. (2025). Klasyfikator profesii [Profession classifier]. [Chynnyi vid 2025-09-25]. Kyiv, 51. (Profesiinyi standart «Trener z vydu sportu»). https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/824-trener_z_vidu_sportu.pdf (data zvernennia: 06.04.2026) [in Ukrainian].

6. Derzhavna osvitnia polityka v sferi fizychnoi kultury ta sportu: monohrafiia. [The content of the formation of professional and pedagogical communicative competence in modern socio-cultural conditions]. Zhytomyr: Vydavnychyi dim «Buk-druk», 2025. 300 s. https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8990/82_2025.pdf (data zvernennia: 06.04.2026) [in Ukrainian].

7. Lakhtadyr, O. V., Polianychko, O., Yeretyk, A., Korotia, V., & Sovhiria, T. (2021). Rivni sformovanosti komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia fizychnoi kultury i sportu [Levels of formation of communicative competence of the future specialist of physical culture and sports]. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series 15. Scientific and Pedagogical Problems of Physical Culture (Physical Culture and Sports)*, (5(136)), 62-67. https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.5(135).14 [in Ukrainian].

8. Standart pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity stupenia «bakalavr» haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika spetsialnosti 017 Fizychna kultura i sport [Standard of the first (bachelor's) level of higher education "bachelor" degree in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy specialty 017 Physical culture and sports] (zatverdzheno ta vvedeno v diiu nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 24 kvitnia 2019 roku, № 567.). [in Ukrainian].https://unisport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/017_fizychna_kultura_i_sport_doktor_filosofiyi.pdf (data zvernennia :06.04.2026).

9.Standart druhoho (magisterskoho) rivnia vyshchoi osvity stupenia «mahistr» haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika spetsialnosti 017 Fizychna kultura i sport [Standard of the second (master's) level of higher education "master" degree in the field of knowledge 01 Education/Pedagogy specialty 017 Physical culture and sports] (zatverdzheno ta vvedeno v diiu nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 11 travnia 2021 roku, № 516.). [in Ukrainian].https://unisport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/017_fizychna_kultura_i_sport_doktor_filosofiyi.pdf (data zvernennia :06.04.2026).

10. Shukatka O., Konokh A., Moseichuk Yu., Borysevych L. Do problemy formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv fizychnoi kultury u zakladakh vyshchoi osvity [On the issue of developing communicative competence of future physical education specialists in higher education institutions]. Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice, 2025. Vol. 13, No 5. S. 100- 105. https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i5-015.

Дата першого надходження статті до видання: 19.04.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.05.2026